

نقشی نیروی انتظامی در تأمین امنیت اجتماعی

مؤلف: دکتر علی اعظم کریمایی

ناظر تألیف: دکتر اصغر افتخاری

سرشناسه	کرمایی، علی اعظم، ۱۳۳۸ -
عنوان و نام پدیدآور	نقش نیروی انتظامی در تأمین امنیت اجتماعی/علی اعظم کرمایی؛ ناظر تألیف اصغر افتخاری.
مشخصات نشر	تهران : سازمان تحقیقات و مطالعات ناجا، ۱۳۹۳.
مشخصات ظاهری	۲۶۱ ص.
شابک	۹۶۴-۹۶۹-۸۴-۹-۳ : رایال : ۱۴۰۰۰۰
وضعیت فهرست نویسی	فبا
یادداشت	کتابنامه: ص. ۳۹۹.
موضوع	نیروی انتظامی - جمهوری اسلامی ایران -- اقدامات تأمینی
موضوع	امنیت داخلی -- ایران
شناسه افزوده	افتخاری، اصغر، ۱۳۲۷ -
شناسه افزوده	سازمان تحقیقات و مطالعات ناجا
رده بندی کنگره	۱۳۹۳/۵۶ ۱۳۹۳/۵۶
رده بندی دیویی	۳۶۲/۳۰۹۵۵
شماره کتابشناسی ملی	۳۵۹۰۵۸۰

سازمان تحقیقات و مطالعات ناجا

صاحب امتیاز: سازمان تحقیقات و مطالعات ناجا، پژوهشکده مدیریت راهبردی انتظامی

عنوان: نقش نیروی انتظامی در تأمین امنیت اجتماعی

مؤلف: دکتر علی اعظم کرمایی

ناظر تألیف: دکتر اصغر افتخاری

ویراستار: زهرا قربانی پور

طراح جلد و صفحه آرا: ایوب صادقی

شمارگان: ۲۰۰ نسخه

شابک: ۹۶۴-۹۶۹-۸۴-۹-۳

نوبت چاپ: اول

سال نشر: ۱۳۹۳

قیمت: ۱۴۰۰۰۰ ریال

ناشر: سازمان تحقیقات و مطالعات ناجا

نشانی: بالاتر از میدان ونک - میدان عطار - خیابان شهید سرتیپ نجفی - کوچه نیاز
ساختمان کوثر ۲۱ - سازمان تحقیقات و مطالعات ناجا - پژوهشکده مدیریت راهبردی انتظامی

تلفن: ۸۱۸۲۳۷۴۱

سخن ناشر

۱

پیش‌گفتار

۵

بخش اول: کلیات

۷۳

بخش دوم: مبانی نظری امنیت اجتماعی

۷۳

فصل اول: رویکردهای مختلف به امنیت اجتماعی

۱۳۷

فصل دوم: بازیگران و نقش آنها در تأمین امنیت اجتماعی ایران اسلامی

۱۵۱

بخش سوم: هویت به عنوان موضوع امنیت اجتماعی

۱۸۹

بخش چهارم: رویکردهای پلیس در تأمین امنیت اجتماعی

۲۴۱

بخش پنجم: نقش‌های مستقیم ناجا در اجرای مأموریت‌ها

۲۴۱

فصل اول: مأموریت تأمین امنیت اجتماعی

۲۹۷

فصل دوم: مأموریت تأمین امنیت اخلاقی

۳۳۷

بخش ششم: تعامل و مشارکت سازمان‌ها و نهادهای دولتی و غیردولتی، سمن‌ها و مردم در تأمین امنیت اجتماعی با ناجا

۳۴۳

فصل اول: اهمیت و ضرورت مشارکت مردم با ناجا

۳۶۷

فصل دوم: تعامل پلیس با نهادهای سازمان‌های دولتی و غیردولتی و تشکلهای مردم نهاد

۳۸۱

فصل سوم: ارائه الگو برای نیاز عملیاتی ناجا در تأمین امنیت اجتماعی

۳۹۹

منابع فارسی و لاتین

۴۱۵

فهرست بیانات

۴۱۹

وظایف

پژوهشکده مدیریت راهبردی انتظامی سازمان تحقیقات و مطالعات ناجا در راستای تحقق اهداف سند راهبردی تحقیقات ناجا و به منظور فراهم سازی زمینه های تکوین نظریه های جدید توسط صاحب نظران علمی و جامعه دانشگاهی کشور و انتقال دانش در حوزه نظم و امنیت، اقدام به ترجمه و انتشار منابع خارجی از میان آثار و نتایج تحقیقات کشورهای پیشرفته، از منظر مقوله امور پلیسی می نماید. هدف از انجام این کار، گشایش افق های جدید، بهره گیری از پدیده های نوین امور پلیسی و همچنین راهکارهای آزمون شده در دیگر کشورها که سطح علمی و کیفی خدمات پلیسی آنها در حال پیشرفت است، می باشد. بنابراین با بهره گیری از چنین تجربیاتی همگام با معیارها و ساختار فرهنگی و بومی کشورمان، می توانیم به سمت جامعه ای امن و پلیس مقدر گام برداریم.

نکته ای که باید به آن توجه داشت این است که تجربیات، دیدگاه ها، فنون، روش هایی که در مواردی از فرهنگ، شرایط زندگی و ساختار حکومتی آن کشورها به دست آمده ممکن است با فرهنگ، آئین و معیارهای اسلامی ما هماهنگ و همسو نباشد. از این رو هدف اصلی از ترجمه این کتاب دسترسی به علوم و فنون پیشرفته ای است که هر انسانی نیازمند آن می باشد و این اقدام نوعی انتخاب راه میان بر، بدون صرف هزینه مجدد است.

بدیهی است تلاش می شود این علوم و روش ها با شرایط و محیط زندگی ما منطبق و بومی گردد و موجبات حرکت و پیشرفت در کشور را فراهم نماید. نه اینکه خود مانع شود و یا مسیر هدف گذاری شده کشور را تغییر دهد و در راستای دستیابی به چشم انداز تعیین شده قرار نگیرد.

کتاب حاضر تحت عنوان نقش نیروی انتظامی در تأمین امنیت اجتماعی می باشد و تأکید می گردد که انتشار این کتاب به منزله تأیید و پذیرش محضی کامل آنها از سوی پژوهشکده نمی باشد بلکه انتظار می رود ایده ها و دیدگاه هایی که مطابق و یا همسو با دیدگاه های ما نبوده و یا نظریات جدید و چالشی را که در آن مطرح می کند از سوی صاحب نظران و اندیشمندان کشور نقد و بررسی و به چالش کشیده شود و از تضارب آراء، نظرات جدید، تأثیر گذار و سازنده تولید نماید.

امید است مطالعه این کتاب بتواند راهگشای علمی برای محققان، مدیران، برنامه ریزان امور پلیسی، دانشجویان و دانش پژوهان در رشته های مرتبط با امور پلیسی باشد.

در پایان از زحمات گرانقدر مؤلف و ویراستار علمی و ادبی که در تألیف و بهره برداری از این اثر همت گماشته اند قدر دانی نموده و امیدواریم خوانندگان، صاحب نظران و استادان محترم با ارائه نقطه نظرات و پیشنهادهای سازنده، ما را در جهت رفع کاستی ها و اشکالات احتمالی یاری نمایند.

پیش‌گفتار

چنانچه امنیت اجتماعی را فقدان خطر از ناحیه افراد، گروه‌ها و دولت‌ها برای حفظ و ارتقای ارزش‌ها، اعتقادات، فرهنگ، آداب و رسوم، سنت‌های مشترک و مورد قبول جامعه و گروه‌های اجتماعی درون آن بدانیم، به طوری که اعتبار داشته و به عنوان مبنایی برای وضع هنجارهای اجتماعی در تنظیم روابط در شبکه تعاملات اجتماعی در ابعاد خرد، میانه و کلان باشند، مکتب حیات‌بخش اسلام بیش از سایر مکاتب الهی و الهادی، بر اهمیت و ضرورت تأمین آن در جامعه تأکید کرده است.

فراوانی واژه «امنیت» را می‌توان در آیات و سوره‌های قرآن مجید جستجو کرد؛ به طوری که از ۶۲۳۶ آیه قرآن کریم، ۸۵۳ مورد (۱۲/۶ درصد) به روشنی در ارتباط با ایمنی و امنیت است (فراستخواه، ۱۳۷۵: ۳۸۱) که شامل امنیت عینی (سرزمین، شهر، جامعه) و امنیت ذهنی (احساس امنیت ناشی از ایمان به خدا و باورهای دینی) است. بسیاری از آیات مورد نظر شامل مضامین امنیت اجتماعی هستند، در قرآن کریم آمده است: پیامبران بزرگ الهی برای هدایت بشر و تأمین نیازهای اساسی آنان از جمله امنیت، اقوام و گروه‌های ساکن در سرزمین‌ها را برای رسیدن به احساس امنیت، به آوردن ایمان به خدا و انجام کار خیر و شایسته دعوت می‌کردند و همه آنها، معاد را به عنوان روزی که به اعمال نیک و بد انسان در محضر عدل الهی رسیدگی خواهد شد، بشارت می‌دادند (همان منبع: ۳۸۲). تشکیل حکومت با هدف پیاده کردن قسط، عدل و رفاه مردم که لازمه امنیت اجتماعی است، از مهم‌ترین پیام‌های این پیامبران بزرگ الهی بود. پیامبر بزرگ اسلام (ص) بلافاصله پس از هجرت از مکه به مدینه و انعقاد عقد اخوت بین مهاجران و انصار، اولین پایه‌های حکومت اسلامی را برای تأمین رفاه و امنیت اجتماعی مردم بنا نهادند و با شعار برابری، برادری، آزادی و عدالت، احکام الهی را با توجه به ظرفیت جامعه و بشر آن روز، پیاده کردند. ایشان نسبت به تأمین رفاه و آسایش مردم و ایجاد موانع و استحکامات برای دفاع از شهروندان در مقابل تهاجمات، قرار دادن مسجد به عنوان پایگاه حکومت اسلامی، برپایی نماز به عنوان عامل بازدارنده از گناه و جرم، ایجاد انسجام، وحدت و وفاق بین مهاجر و انصار و شناسایی منافقان و دشمنان داخلی و... برای ارتقای امنیت و احساس امنیت اجتماعی مسلمانان تلاش

کردند و پس از فتح مکه و تشکیل حکومت بزرگ اسلامی در شبه جزیره عربستان نیز این روند ادامه یافت. در دوران خلفا و امیرمؤمنان علی (ع) حکومت برای تأمین اساسی‌ترین نیازهای اجتماعی مردم و جامعه ادامه یافت، چنان که سفارش آن حضرت به مالک اشتر در نهج‌البلاغه نشانگر اوج تأکید نظام سیاسی و اجتماعی اسلام بر تأمین امنیت است (مؤذن جامی، ۱۳۷۶: ۱۱۳).

امروز مفهوم امنیت به تدریج و با گستره بیشتری تحول یافته و دارای ابعاد تازه‌ای شده است. به گونه‌ای که دولت‌ها، امنیت را در جلب رضایت مردم و نه کسب قدرت، سراغ می‌گیرند؛ یعنی به جای تأکید انحصاری بر امنیت داخلی به تأکید بیشتر بر امنیت جامعه و گروه‌های اجتماعی و به جای امنیت نظامی به امنیت در ادامه توسعه انسانی نظر دارند؛ اما به هر حال دو جزء مهم امنیت، تأمین نیاز و رهایی از ترس است. محتوای آیه چهارم سوره مبارکه قریش^۱ نیز مؤید این امر است.

مقوله امنیت، قدمتی به وسعت تاریخ بشر دارد. از نظر تبارشناسی، مفهوم امنیت دارای سابقه‌ای طولانی‌تر از مفهوم «عدالت» و «جامعه» است (مؤذن جامی، ۱۳۸۴: ۱۱۱). از جمله اندیشه‌گرانی که به مباحث فلسفی امنیت اجتماعی توجه جدی کرده‌اند، می‌توان به دیدگاه‌های «ارسطو» و «افلاطون» اشاره کرد. از دید این دو فیلسوف، تأمین امنیت، علت وجودی یک حکومت و از مهم‌ترین اهداف هر نظام سیاسی است. چند قرن بعد، نظریه‌پردازان عصر روشنگری از جمله «هابز»^۲، «لاک»^۳، «روسو»^۴ و «منتسکیو»^۵ منزلتی رفیع‌تر برای امنیت قائل شدند. «هابز» «شرایط طبیعی» را شرایط ناامنی و «شرایط اجتماعی» را شرایط امنیت می‌داند. جان لاک با رویکردی فراگیرتر می‌گوید: «مقصود از صلح و امنیت تنها آن نیست که زنده بمانیم، بلکه دستیابی به رفاه، آسایش و ایجاد تسهیلات مشخص است که حق طبیعی ما است» (سلیمانی، ۱۳۷۶: ۵۲).

منتسکیو معتقد است: «چون امنیت نتیجه صلح و صلح اولین قانون طبیعت است، لذا بزرگ‌ترین اصل در حکومت، ایجاد امنیت است و مقصود از امنیت تنها حفظ حیات

۱. الذي اطعمهم من جوع و امنهم من خوف.

2. Hobbes.

3. Locke.

4. Rousseau.

5. Montesquieu.

نیست، بلکه تأمین آزادی است». «ژان ژاک روسو»، با توجه به نقش تعیین کننده اعتماد، به مقوله امنیت نگاه می‌کند.

طرح موضوع و مبانی نظری امنیت ملی در جوامع غربی پس از انقلاب کبیر فرانسه و «قرارداد وستفالیا» و تشکیل دولت‌های ملی، طرح شد و امنیت اجتماعی نیز از آن زمان مورد توجه دولت‌های ملی قرار گرفت؛ اما در آن زمان، توسعه، مفهومی لازم را بنا به دلایل متعدد نیافت. مهاجرت‌های مردم از اطراف و اکناف دنیا به کشورهای مهاجرپذیر غربی و ایالات متحده پس از جنگ‌های اول و دوم جهانی سبب شد به دلیل اختلافات فرهنگی و اجتماعی، همزیستی اجتماعی و فرهنگ پذیری به دشواری صورت گرفته و به همین دلیل اکثر مهاجران در حاشیه شهرهای بزرگ کشورهای مهاجر پذیر، سکنی گزیده و از آنجا که هویتی جدا از هویت ساکنین و بومیان آن مناطق داشتند، امنیت اجتماعی با موضوع هویت و مرجع گروه‌ها و طبقات اجتماعی، از همین جا در غرب شکل گرفت و در ادبیات امنیتی غرب، پس از جنگ جهانی دوم به شیوه‌ای رسمی گام نهاد. امنیت اجتماعی و مفاهیم دیگری چون امنیت انسانی، امنیت شهروندی و ... در ادبیات نظری موجود کشور ایران، سابقه چندانی ندارد. هر چند در بررسی‌های تاریخی و پس از ظهور اسلام، مصادیق امنیت اجتماعی در ادبیات دینی و ملی ایران کاملاً قابل استخراج است، اما عنوان این سطح از امنیت، در کشور ما پیشینه چندانی ندارد و اوج پرداختن و توجه به آن، پس از پیروزی انقلاب اسلامی است. اندیشمندان و صاحب‌نظران داخلی تعاریف مختلفی از امنیت اجتماعی ارائه داده‌اند و تا حد ممکن مرزهای مفهومی این سطح از امنیت را با سطوح دیگر تفکیک کرده‌اند، اما نکته اساسی این است که برداشت‌های آنان از امنیت اجتماعی متفاوت است و هر یک بر اساس، رویکرد و برداشت خود آن را مورد بررسی قرار داده‌اند.

در پایان از آنجا که تاکنون کتابی با عنوان نقش نیروی انتظامی در تأمین امنیت اجتماعی تدوین و منتشر نشده است، مطالب ارائه شده در این جستار، می‌تواند به عنوان مبانی نظری بحث و راهکارهای عنوان شده به عنوان راهنمای عملی در انجام اقدامات عملیاتی ناجا مورد استفاده فرماندهان و مدیران ناجا قرار گرفته و آغازی برای تکمیل موضوع باشد. در پایان از تلاش‌ها و زحمات سازمان تحقیقات و مطالعات ناجا به عنوان کارفرما، به ویژه «سردار دکتر محمد قصری» ریاست محترم سازمان در حمایت و

پشتیبانی از تدوین کتاب، «جناب سرهنگ پاسدار دکتر محبوبی‌منش»، «جناب سرهنگ پاسدار تاجران» و همکاران ایشان در «پژوهشکده تخصص‌های انتظامی» همچنین از زحمات، دلسوزی و دقت نظر ناظر علمی این پژوهش، استاد بزرگوار جناب آقای «دکتر اصغر افتخاری»، معاون محترم پژوهشی دانشگاه امام صادق (ع) که در راهنمایی، اصلاح و ارتقای سطح علمی کتاب، چراغ راه بوده اند، تشکر و قدردانی می‌کنم. در پایان توفیق روزافزون را برای دست‌اندرکاران این کتاب از خداوند متعال خواهانم.

مؤلف: دکتر علی اعظم کریمائی

www.ketab.ir